

ידה של בת פרעה – לימוד לדורות

"ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ונערותיה הולכות על יד היאור ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה" (שמות ב, ה).

ודרשו חז"ל (סוטה, יב, ב): "ותשלח את אמתה ותקחה. רבי יהודה ורבי נחמיה (נחלקו בפירוש המילה 'אמתה'), חד אמר: ידה. וחד אמר: שפחתה. מי שפירש שהכוונה ששלחה את ידה פירש כן משום שכתוב 'אמתה', ולא 'שפחתה', ומי שפירש 'שפחתה' הוא משום שלא כתוב 'ידה'.

והקשו בגמרא, לפי מי שסובר ששלחה את ידה, אם כן היה לו לכתוב במפורש 'ידה', כדי שלא נטעה לומר שהכוונה לשפחתה. ותירצו, שמה שנקט הכתוב לשון 'אמתה', כדי ללמדנו "דאישתרבב אישתרבובי", כלומר, שהיד שלה היתה קצרה מכדי להגיע אל התיבה, והקב"ה עשה לה נס והתארכה ידה בשישים אמה (ראה מהרש"א מגילה טו, ב ד"ה העמידו), ולכן כתבה התורה 'אמתה'. ונשאלת השאלה, הרי בת פרעה לא ידעה שיתרחש לה נס מיוחד וידה המושטת אל התיבה תתארך ותגיע אל התיבה, ואם כן מה עלה בדעתה בשעה שהושיטה את ידה לעבר התיבה, מקום שידעה שבדרך הטבע לא שייך שתגיע אליו?

נאמרו בזה כמה ביאורים, אך נאחז במהלך אחד, ממנו נשכיל ונלמד לענייננו.

אך תחילה נקדים לשאול: במה זכתה בתיה להיות השליחה להצלת מושיען של ישראל, ועוד בדרך כזו פלאית?

תשובה לכך נמצא בגמרא (שם) הדורשת על הפסוק "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור", מלמד שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה. ופירש רש"י, שירדה לטבול בנהר כדי לפרוש ולהיטהר מטומאת עבודה זרה וכיוונה לשם גירות.

ודבריו מבוארים במדרש משלי (לא, טו) על הפסוק "ותקם בעוד לילה", זו בתיה בת פרעה שהיתה גויה ונעשית יהודיה. וכן כתב המאירי (יבמות עו, ב) שלכן היה מותר לכלב בן יפונה לישא את בת פרעה (כמבואר בגמ' מגילה, יג, ב) אף שהיתה מצרית ראשונה, וגרים מצריים אסורים בקהל עד שלושה דורות (דברים כג, ט) אלא כיון שנתגיירה קודם מתן תורה. (ועיין עוד במהרש"א שאף שלא נתגיירה מ"מ הפסיקה לעבוד עבודה זרה). וממילא, הגירות וההצלה תלויים אחד בשני, שירידתה לרחוץ היתה לצורך שניהם, שהרי לא ייתכן חמלה ("ותחמול עליו") בגויים שמידתם אכזריות, וגם ישועת ישראל לא תבוא על ידי גויה. אבל הואיל ונכנסה כעת תחת כנפי השכינה, לכן, בגין אמונתה באל אחד, זכתה להיות השליחה להצלת מושיען של ישראל.

ובפשר הנס הגדול לו זכתה שנשתרבה ידה, למרות שלכאורה אין לו היגיון על פי דרך הטבע, כתבו האחרונים (שיח שרפי קודש. שמות ב, ה) בשם רבי מנחם מנדל מקוצק, שאף שלא ידעה מתחילה שיתרחש לה נס, מכל מקום פטה ידה, ללמדך שהאדם הפועל דבר טוב, אינו צריך לחשוב אם יצליח וישיג או לא, אלא עושה מה שביכולתו וה' משלים פעולתו. ועוד למדנו, שאם אדם חושק בדבר לעשותו, אפילו שהוא רחוק ממנו מאוד, אך מחמת גודל חשקו בדבר נראה שהוא קרוב אצלו, "והבן שהוא לימוד גדול". זהו מוסר ההשכל אותו עלינו לאמץ אל ליבנו מבת פרעה.

כאשר אדם רוצה להשיג משהו, לא יעמוד בחיבוק ידיים ויתחיל לחשוב ולהסתפק, האם כדאי וראוי המאמץ מצידו והאם זה יצלח, ומי אמר שאשיג את מבוקשי, הלא לפי המציאות הנראית לעין אין סיכוי לכך, אלא עליו להשיל ולהשליך מעליו כל מיני שיקולים כאלו ואחרים, וללא חשבונות עליו לעשות את שלו בזריזות בלב שלם ולשם שמים. ואם יעשה את שלו יכול לזכות שהקב"ה יסייע בידו לעשות דברים גדולים מעבר לדרך הטבע.

חובת האדם להתמקד ולעשות את מה שהוא צריך ומחויב לעשות, ואת ענין התוצאה להשאיר אך ורק ביד ה', גם אם כרגע הוא לא מבין ולא יודע אם תהיה תוצאה למעשיו, בכל זאת ישליך על ה' יהבו ולא ידאג. כבתיה בשעתו, שלא החלה לשקול ולחשוב האם ההשתדלות בשליחת היד היא נכונה או לא, אלא עשתה כל מה שביכולתה, ומן השמים עזרה ונעשה לה נס, ותוצאות השתדלותה ידועים.

הַשְּׁלֵךְ עַל ה' יְהִבְךָ

זהו שנאמר (תהילים נה, כג) "הַשְּׁלֵךְ עַל ה' יְהִבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ".

לכאורה יש לשאול, מדוע לא נאמר "הַנַּח עַל ה' מִשְׁאֲךְ" אלא "הַשְּׁלֵךְ" דווקא? אלא שבאמת כשאדם מניח חפץ ביד חברו, הוא לא ממש בטוח שחברו יתפוס זאת, ולכן הוא משאיר את החפץ בידו עד להנחתו המושלמת, אבל כדי לזרוק לחברו את משאו הוא חייב להיות בטוח שחברו יודע לתפוס היטב, שאם לא כן, החפץ ייפול בדרך. לכן אמר לנו דוד המלך - "השליך על ה' יהבך!" זרוק את משא חייך על הבורא יתברך, אל תפחד ואל תחשוש אולי זה ייפול, אלא תבטח בו באמת ובלב שלם שהוא יתפוס את משאך היטב והוא יכלכלך.

פעמים שאדם אינו יודע איך וכיצד יוכל לכלכל את עצמו, הוא אינו מוצא את דרכי הפעולה וההשתדלויות בהם עליו לנקוט, במצבים אלו עליו לזכור כי בו ברגע שישליך על ה' את יהבו באופן מוחלט אזי ייווכח לראות שאפילו פעולה קטנה, שבדרך הטבע אין בעשייתה כדי להוציאו מהמצב אליו נקלע, היא זו שתהווה פריצת דרך לתוצאת הברכה המיוחלת, שהרי לא בהכרח שיש קשר בין ההשתדלות לתוצאות, וזה אשר נאמר - "והוא יכלכלך!"